

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Journal of Social Sciences

p-ISBN:1300-9702 e-ISBN: 2149-3243

TEK PARTİ DÖNEMİNDE URFA'DA CUMHURİYET BAYRAMI KUTLAMALARI (1934-1945)*

Republic Festivity Celebrations In Urfa During Single Party Period (1934-1945)

Handan HAYKIR¹

¹ Dr. Öğretim Görevlisi, Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, Elazığ, Türkiye, handanhaykir@hotmail.com, orcid.org/0000-0001-7302-8141

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:
06.07.2021
Kabul/Accepted:
09.09.2021

DOI:

10.18069/firatsbed.963062

Anahtar Kelimeler

Cumhuriyet, Atatürk,
Cumhuriyet Bayramı,
Urfa, Cumhuriyet Halk
Fırkası.

ÖZ

29 Ekim 1923 tarih inde ilan edilen Cumhuriyet rejimi, bütün yurtta büyük bir memnuniyet ve sevinçle karşılanmıştır. Henüz resmen bayram ilan edilmediğinden, Cumhuriyet'in birinci yıldönümü kutlamaları, 1924 yılında devlet tarafından bir kararname yayınlanarak organize edilmiştir. Halk, yeni rejimi sahiplendiğini ve benimsediğini, kutlamalara yoğun bir katılım sağlayarak göstermiştir. Meclisin 19 Nisan 1925 tarihli oturumunda, Cumhuriyet'in ilan edildiği gün, milli bayram olarak kabul edilmiş ve bu tarihten itibaren, 29 Ekim ülke içinde ve dış temsilciliklerde bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş ve güçlü bir devlet olma yolunda attığı adımların tüm yurttaki benimsenmesi, milli bilincin kuvvetlendirilmesi ve devlet millet kaynaşmasının sağlanması amacıyla, bu kutlamalara ayrı bir önem verilmiştir. Özellikle 1933-1945 yılları arasında yapılan kutlamalara büyük özen gösterilmiş, merkezden gönderilen talimatnameler ile bayram kutlamaları, yurdun dört bir yanında belli bir plan ve program dâhilinde yürütülmüştür. Çalışmamızda, Milli Mücadele'de büyük kahramanlıklar göstermiş ve TBMM tarafından "Şanlı" unvanıyla onurlandırılmış Urfa'da, 1934-1945 yılları arasında Cumhuriyet Bayramı törenlerinin nasıl kutlandığı hakkında arşiv belgeleri, dönemin Urfa yerel basını ve etkik eserlerden yararlanılarak, değerlendirmelerde bulunulacaktır.

ABSTRACT

The Republican regime, announced on October 29, 1923, was met with great satisfaction and joy in the whole country. Since the festival was not yet officially declared, the celebrations of the first anniversary of the Republic were organized in 1924 by a decree issued by the state. The public had shown that the new regime was owned and promoted by an intense participation in celebration. In the session of the Assembly on April 19, 1925, the day when the Republic was proclaimed was accepted as national holiday, and from that date, October 29 was started to be celebrated as a festival within the country and abroad. These celebrations were significant in order to make people internalize the steps of Turkish republic in the way of becoming a modern and powerful country, strength national consciences, and also for nation and state cohesion. Particular attention was given to the celebration made between 1933 and 1945 and the celebration was carried out with the instructions that were sent from the center within a certain plan and program. In this work, information on the celebrations of the Republic Day celebration between 1934 and 1945, when the single party administration felt intensely in Urfa, which had shown great heroism in the National Struggle and was honored with the title of Şanlı by the TBMM. The contents of the ceremonies, especially the participation of the people, ceremonial functioning and reflection of the celebrations to the press will be examined. This study will be based primarily on the National and Urfa local press, including the Prime Minister's Republic Archives, and also secondary readings.

Keywords

Republic, Atatürk,
Republic Day, Urfa,
Republican People's Party

Atıf/Citation: Haykir, H., (2021). Tek Parti Döneminde Urfa'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945), *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 3(1355-1373).

Sorumlu yazar/Corresponding author: Handan HAYKIR, handanhaykir@hotmail.com

* Bu çalışma 6-8 Nisan 2018 tarihinde düzenlenen *III. Uluslararası Osmanlı Sancağından Cumhuriyet Kentine Urfa Tarihi Sempozyumu*'nda sözlü bildiri olarak sunulan ve yayımlanmayan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

1. Giriş

29 Ekim 1923 tarihinde, Cumhuriyet ilan edilmiş ve 101 pare topla bütün yurda duyurulmuştur. Cumhuriyet'in ilan edildiği tarih, resmen bayram olarak kabul edilmese de 29 Ekim 1924 yılında yapılacak kutlamalara dair bir kararname yayınlanmış ve Cumhuriyet'in birinci yılı, bu talimata göre kutlanmıştır (Aydın, Aydın ve Kaya, 2016: 272). Kutlamalar, devlet tarafından organize edilmiş ve geniş bir katılımı gerçeğe törenler, daha sonra yapılacak Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları'nın başlangıcı olmuştur (Çevik ve Haykır, 2014: 197).

Cumhuriyet'in ilan edildiği günün, milli bayram olarak kutlanması amacıyla, Hükümet tarafından hazırlanan bir kanun teklifi, 8 Şubat 1925'de TBMM'ye sunulmuş ve 19 Nisan 1925'de Mecliste görüşülmüştür. Görüşmelerde Başvekil Ali Fethi Bey tarafından verilen kanun layihasında; *"her milletin kendisi için milli bayram olarak tek bir günü kabul ettiği, o günün memleket içinde ve dışında yabancı elçiliklerde kutlandığı, bu günün Fransa'da 14 Temmuz, Amerika'da 24 Temmuz olduğu, Türkiye Cumhuriyeti için de bu günün Cumhuriyet'in ilan edildiği gün olan 29 Ekim olarak kabul edilmesi gerektiği"* belirtilmiştir. Yapılan görüşmeler sonrası, "Millî Bayram Kanunu" olarak meclisin onayına sunulan kanun kabul edilmiştir (İleri, 2015:140). 23 Nisan 1925'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren kanunla birlikte, 29 Ekim günü, 1925 yılından itibaren "Cumhuriyet Bayramı" olarak ülke genelinde ve yurtdışındaki temsilciliklerimizde resmen kutlanmaya başlanmıştır (Alpaslan, 2017: 97).

29 Ekim gününün, milli bayram olarak kutlanmasına dair çıkarılan kanun dört maddeden oluşmaktadır (Düster, 1340; Resmi Gazete, S. 96, 23 Nisan 1341):

"Madde 1: Türkiye dahil ve haricinde devlet namına yapılacak milli bayram merasimi Cumhuriyet'in ilan edildiği 29 Teşrinievvel günü icra edilir.

Madde 2: İş bu milli bayram merasiminin tarzı icrasıyla sair bayramlarda icra olunacak merasimin tarzı İcra Vekilleri Heyetince tayin olunur.

Madde 3: Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4: Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur."

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, bayram törenleri bir günlük zaman dilimi içerisinde yapılmıştır. Bu yıllarda yapılan kutlama törenlerine resmî kabul ile başlanmış, resmî geçit ile devam edilmiş, gece de fener alayı yapılarak, üç kısımdan oluşan bir program uygulanmıştır. Ayrıca bayram akşamı da *"Cumhuriyet Baloları"* tertip edilmiştir (Demir, 2015: 35).

Bu kutlamalarda, köhnemiş bir yönetim sürdüren ve düşman tarafından paramparça edilmiş bir devletin enkazından, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu, vatanın bağımsızlığı, milletin istiklalinin sağlandığı vurgusu yapılmıştır. Bu anlamda bayram kutlamalarında halka yeni rejimi benimsetmek, anlaşılmasını sağlamak ve rejimin meşruiyetini kabul ettirmek temel amaç olmuştur (Bolat, 2010: 598).

Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında, onuncu yıl kutlamalarının ayrı bir yeri ve önemi olmuş, Devlet bütün gücü ve enerjisiyle, kutlama törenlerine büyük önem vermiştir. Hükümet, Cumhuriyet'in ilk on yılında, yeni kurulan devletin sağlam temeller üzerine oturtulması, yapılan köklü reform ve yeniliklerle, Türk milletini yeni bir ruh ve yeni bir ideal etrafında birleştirme çabası içerisinde olmuştur. Bu bağlamda Cumhuriyet'in onuncu yıl kutlama töreniyle, kurulan rejimin, sağlam temeller üzerine oturduğuna işaret edilerek, Türk Milleti'ne, daha büyük işler başarma ideali aşılacak istenmiştir (Çevik ve Haykır, 2014: 333). Kutlama programları Cumhuriyet'in onuncu yıl dönümünde büyük bir değişim göstermiş, kutlama törenleri, büyük bir gösteriye dönüşmüş, içte ve dışta büyük bir ilgi ile takip edilmiştir. TBMM'nin, 11 Haziran 1933 tarihli birleşiminde kabul edilen kanunla, Cumhuriyet'in onuncu yıldönümünün, üç gün süreyle kutlanacağı kararlaştırılmıştır. Bu yıldan itibaren kutlamalar üç güne yayılmış ve etkinlikler genişletilmiştir. 1933 yılındaki bu bayram kutlamaları, daha sonra yapılan kutlamalara örnek teşkil etmiştir. Tek parti döneminde, etkinlikler bu çerçevede planlanmış ve uygulanmıştır (Sönmez, 2004: 90).

Bütün yurttaki olduğu gibi, Urfa'da da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları'na büyük önem verilmiştir. 1934-1945 yılları arasında yapılan kutlamalar, CHP Genel Sekreterliği tarafından gönderilen talimata uygun olarak, Valinin başkanlığında oluşturulan komite tarafından hazırlanan program dâhilinde gerçekleştirilmiştir. Yine, il, ilçe ve köylerdeki idari amirler, Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının nasıl geçtiğine dair bir rapor hazırlayarak, bayramda çekilen fotoğraflarla birlikte CHP Genel Sekreterliği'ne sunmuşlardır (BCA, 490.01.1149.31.1).

2. Urfa'da 1934 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Urfa'da, Cumhuriyet'in on birinci yıl dönümü kutlamaları amacıyla, Valilik ve Urfa Halkevi tarafından, CHP Genel Merkezinden gelen talimatlar çerçevesinde, bir kutlama programı hazırlanmış ve bütün resmi kurumlara iletilmiştir. Üç gün kutlanacak olan bayram, 28 Ekim öğleden sonra başlamıştır. 29 Ekim 1934 sabahı Urfa halkı, bayram kutlamalarına katılmak için Cumhuriyet Meydanı'nı doldurmuşlardır. Askeri kıtalar, öğrenciler ve halk, Kutlama Komitesi tarafından önceden hazırlanan krokiye göre, yerlerini almışlardır (*Urfa'da Milli Gazete*, S. 236, 29 Birinci Teşrin 1934). Saat 09:00'da, Vilayette resmî kabul yapılmış ve 09:40'da Vali ve Resmî Heyetin, tören alanına gelmesiyle merasime başlanılmıştır. Törende çalınan İstiklal Marşı ve Onuncu Yıl Marşı'nın ardından, günün anlam ve önemine dair konuşmalar yapılmıştır. Son olarak yapılan resmî geçitle birlikte, sabahki kutlamalar sonlandırılmıştır. Gece ise, fener alayları yapılmış ve devlet erkânı ve halk, Urfa Halkevi tarafından düzenlenen resmi baloda bir araya gelmişlerdir (*Urfa'da Milli Gazete*, S. 237, 5 İkinci Teşrin 1934).

Cumhuriyet Bayramı Kutlamalarının Yapıldığı Yaylak Cumhuriyet Meydanı

Urfa'nın ilçe ve köylerinde de bayram kutlamaları, aynı titizlikle önceden planlandığı gibi yapılmıştır. Yaylak Kazası Kaymakam Vekili Hulki Bey, CHP Genel Sekreterliği'ne, kazalarında gerçekleşen Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları'nı şu şekilde rapor etmiştir:

"Kaza merkezinde kutlama komisyonunun çizdiği esaslı program dahilinde memleketin içinde ve dışında her taraf baştan aşağı bayrak ve sair tezyini şeylerle donatılmış ve bezedilmiş ve Cumhuriyet Meydanı ve daha icap eden yerlere altı dane takı zafer kurulmuştur. İnkılabımızın millet hakkında şimdiye kadar hakiki yaptığı ve yapacağı yurdumuzun kurulma ve istiklalimizin yaşatma işlerine dair kısa ve sevimli sözlerle yazılı levhalar ve göze çarpacak meydanlıklara ve köşe başlarına filumeler üstünde indirilmiştir. Askerler, Jandarmalar, kar bekçileri, mektep talebeleri, maluller, gaziler, Himayei etfal, Hilali ahmer cemiyetleri, Belediye mensupları, ve esnaf ve teşvikler neticesi çağırılan 600 kişilik erkek ve kadın halk kütleleri yeni ve pak elbiselerini geyinmiş oldukları halde coşkun sevinçler içinde yüzleri güle güle kutlama merasimine iştirak etmişlerdir. Kutlama komitesi tarafından hazırlanan krokiye göre yer almış olan muhtelif tabakadaki halk önünde her gruba karşı şanlı inkılabımızın meydana getirdiği zafer ve canlı yenilikler hakkında mahallin en büyük askeri kumandanı hazır olduğu halde ırat olunan nutuklar heyecanlı alkışlarla ve memnuniyetle karşılanmıştır. Mektep talebeleri ve jandarmalar milli marşlarımızı ahenkâr bir tarzda terennüm eylemişlerdir. Bu mübeccel bayramımızın kutlama merasiminin ifasını müteakip kutlama komitesi bayram akşamı aynı şekilde bayrak ve fotoğrafla bezemiş köyleri otomafil ile bir bir gezerek halka yakından temasta bulunmuş ve Cumhuriyet'in kutsiyet ve büyüklüğünü ve halî hazır parlak idaresini telkiden sonra köylülerin bayramlarını kutlamıştır..." (BCA, 490.01.1149.31.1)

Urfada
Halkevi **Millî Gazete** **Subesini**
Ath Spor **Actı**

Sahip ve Bas Muharriri M. Kâzım

Sayısı 236
Haftalık Siyasî Cumhuriyet Halk Gazetesi
Tesis Tarihi: Kasım 1930
PAZARTESİ Sayı: 236
29 1ci Teşrin 1934

Ey Büyük Türk

On Birinci Büyük Bayram Sana Kutlu Olsun

Bugün Cumhuriyet bayramımız on birincisini kutulamak için şarkla beraber hazırlanıyoruz. Daha bir hafta evelden başlayan ürfeli ölenmeler bu günü kucaklamak için hepimize derin

Azı ve bunlara karışan damları, penceleleri doldürmüş kadınların nese sesleri benim gibi kalbi kuru bir yaprak gibi titreyenlerin kalenderini sanırım ki bir gramfon plakı ibresi gibi nakşo-

resinin yüreğine bulmaya imkan yok.

Geçen sene onuncu yıl bayramında Türk milletinin refahı hayret ve istikbalı namına azki Cumhuriyet idaresinin milletini bünyesinde ve memleketin iyestinde çizdiği ve istediği işlerin muvafakiyetlerini sayısız ve deknıştık. Onu takip eden onbirinci yılda bu kuruma idare edenlerin onun namına kazandıkları muvafaki-

yetin bilhassa dalilde sınırlı ve kısıtlı ve hariete de siyasî sahada ki eserlerini bu künyak sütunlardan yakıki gibi tam olarak izahlanıkan bulamıyoruz. bunları bilen ve gören yuce halkın hatı hatırekot, neşe, zevk ve heyecanı bu bayramın kudretini zaten izaha kâfidir!

Durmak, yorulmak, yılmak bilmeyen bir irade ve savaşa mem-

leketin ve milletin sadet ve refahı namına galsan Cumhuriyet Halk Fırkasını başında büyük reisi, Reisi Cumhuriyet Ulu Gazi Hz. olduğu halde büyük devlet reisi İsmet Paşahükümetinin bu onbirinci yıl içinde millet namına kazancalarına, biribir şükranlarımızı saygılarımızla yükselirken karakteri üstüne üstün olmayan millî varlığımızın bu uğurda daima fedakâr ve daima aynı iz üzerinde çalışır olduğuna görmekte duyduğumuz bahiyarlıkları bu yeşil yurt üstünde parlayan altın yıldızlı güneşin başımıza taclar giydiren ışıkları altında, yaşa Gazi, yaşa Cumhuriyet baykırırlarla kutularız, kutularız!.....

M. Kâzım

Halkevinde
Bincilik hakkında Süleyman B. bir konferans verdi

Halkevi, spor subesi bir atı spor kulübünün açılması kararı verilmiş ve bu hususta teşebbüs edilmiştir. Derneğin akyanı kulübünün açılış merasiminde evvel bu gün itibarı ve riyesini darabla olan bir-

Ulu Reisi Cumhuriyetimiz Gazi Mustafa Kemal Hz.

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri

Urfa'da Milli Gazete, S. 236, 29 Birinci Teşrin 1934

Bayram coşkusu, yerel basında da önemli bir yer bulmuştur. *Urfa'da Milli Gazete*'de, bayram kutlamalarından bahsedilmiş ve günün anlamına uygun yazılar yazılmıştır. Gazetenin sahibi ve başyazarı Kazım Bey'in "*Ey Büyük Türk On Birinci Büyük Bayram Sana Kutlu Olsun*" başlıklı yazısında, Cumhuriyet'in anlam ve önemi ile Gazi Mustafa Kemal ve Cumhuriyet kadrolarına duyulan minnet ve sevgi ifade edilmiştir (*Urfa'da Milli Gazete*, S. 236, 29 Birinci Teşrin 1934).

Yine *Urfa Gazetesi*'nde, Halkevi Başkanı ve gazetenin başyazarı M. Kazım Bey'in, Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü ve CHP Genel Sekreterliği'ne bayram münasebetiyle çektiği telgraflar ile Atatürk'ün Kazım Bey'e gönderdiği cevap yer almıştır (*Urfa'da Milli Gazete*, S. 237, 5 İkinci Teşrin 1934).

Cumhuriyet Bayramı Dolayısıyla Bayraklarla Süslenen Yaylak Hükümet Konağı

3. Urfa'da 1936 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Cumhuriyet'in on üçüncü yıldönümünün Urfa'da nasıl kutlanacağı, Kutlama Komitesi tarafından belirlenmiştir. Geçen yıllarla benzerlik taşıyan kutlama programı şu şekildedir:

"1. Bayram 28 birinci teşrin öğleden sonra başlar 30 birinci teşrin akşamına kadar devam eder. Bu büyük bayramın önemle sesli ve manalı bir şekilde kutlanması için yapılacak hazırlıklara 8. maddede izahat vechile ordu memurini Mektepler, Cemiyetler ve bütün halk iştirak eder.

2. Bayram için toplanan ve merasim yeri Cumhuriyet meydanıdır. Bu meydan belediye tarafından düzeltilir ve temizletirilir. Duruş vaziyetini kolaylaştırmak ve intizamı temin etmek için merkez komutanı ve Emniyet Müdürlüğü müştereken çalışır.

3. Geçit resmi yanarı yatı mektebi önünde olacağından mektep karşıındaki topçu kışlası önünde belediye tarafından bir tribün yaptırılacaktır. Tribünde vali ve en büyük askeri kumandan mevki alacaklardır. Valinin sağında memurini mülkiye ve müessesat, kumandanın solunda da Ümera ve zabitan mevki alırlar. Yanarı mektep yanında halkın durması için ayrılmıştır.

Süsleme ve düzenleme

4. Bayrama takaddümden günlerde başlamak ve bayram günlerinde tamamile hazır bulunmak üzere şehirde

A- Resmi binalar, mektepler, kışlalar, mağazalar, caddeler, camiler evler, tamamile donanacaktır (*Urfa*, S.8, 28 Birinci Teşrin 1936).

B- Süs için ampullerden, halı ve çiçeklerden, bayraklardan, levha vecizelerden istifade edilebilir.

C- Dairelerin, camilerin, dükkanların ve güzergaha düşen evlerin gündüz bayraklarla ve gece elektrik ve bayraklarla tezyini mecburidir.

D. Memurini ve halk da bayram günlerinde en temiz elbiselerini giyeceklerdir.

E- Esnaf cemiyetlerinin merasime bayrak ve timsallerla beraber çıkmaları ve buna göre hazırlanmaları lazımdır. Belediye de cihetin teminine bilhassa ehemmiyet verilecektir.

Taklar

5- Şehirde biri Atatürk Bulvarının başlangıcında, biri belediye biri kütüphane parkı, biri halkevi önünde biri de Firkada olmak üzere beş büyük Tak kurulacaktır.

6- Taklardan birini belediye, biri Hususi muhasebe biri ticaret odası biri esnaf birlikleri birisinde firka tarafında kurulur! Taklar klasik şekilde olmayacak, yeni modern bir şekilde ve bayrak, yazı, halı çiçek ve elektrikle süslenir. Büyüklerine ait tablo ve fotoğraflar asılarak teziyin olunur. Taklardaki dekorasyonun tanzimine ilk Tedrisat Müfettişi memurdur.

Tören!

7- Merasim 29 birinci teşrin günü saat dokuzda hükümet konağında Valiyi ziyarete başlanır, bu ziyaretin teşrifat sırasıyla firka kumandanı, Adliye ve daire memurları, belediye, Halkevi, umumi Meclis ve Encümen azaları, cemiyetler, şirket ve müessesat azaları, eşnef cemaatları iştirak ederler. Teşrifat sırasını temin için mektupçu vekili Ekrem ve Emniyet komiseri Halil memurdurlar. Tahrirat katibi Vehmi Nedimde bunlara yardım edecektir.

8- Saat on buçukta Cumhuriyet meydanında. Ordu İstiklal gazileri ve şehit anneleri, üniformalı ihtiyat zabıtları, Jandarma, Polis, İzciler, Mektepler, Sporcular, Ulusal cemiyetler, Esnaf cemiyetleri, köylü ve şehirli her sınıf halk ve atlılar krokide gösterilen yerlerini almış bulunurlar. Mekteplilerin sırasını ilk tedrisat müfettişi tanzim edecektir.

9- Saat on bir buçukta Vali ve Tüm Komutanı Cumhuriyet meydanına gelerek yer almış olanların önünde ve arkalarından geçerek ve her gurubun karşısında durarak kısa sözlerle herkesin bayramını kutlar ve yerlerine geçerler.

10- Valinin yapacağı bir hitabeyi müteakip tam saat on ikide 21 para topla beraber musiki İstiklal marşını çalarak ve arkasında Askerler, Mektepler ve bütün halk bir ağızdan on üçüncü yıl Cumhuriyet marşını söyleyecek ve bu şekilde meydandaki merasim bitmiş olacaktır. Marşın bir ağızdan söylenmesi için orta mektep musiki muallimi hitabet kürsüsü üzerinden bu işi nezarat edecektir.

Geçit Resmî!

11- Cumhuriyet meydanındaki merasim bittikten sonra üçüncü maddede yazılan (Tribünde) Vali ve Tüm Komutan, memurin ve zabitan yerlerini alacaklardır. Müsika tirübünü karşısında yer alacaktır. Dokuzuncu madde yazılan sıraya göre geçiş başları evvela Asker sonra İstiklal harbi Gaziler ile Şehit Anneleri üniformalı ihtiyat Zabıtları, Jandarma, Polis, İzciler, Mektepler, Sporcular, Esnaf cemiyetleri ve her esnaf halk ve atlılar geçtikten sonra merasim bitmiş olur.

Geçit resminde Zabitan büyük üniforma ile memurlarında resmi elbise ile çıkmaları lazımdır.

12- Geçit resminden sonra belediyenin temin edeceği saz, davul vesaire vasıfle çocuklar ve halk münasip yerlerde eylendirilecektir.

Halk kürsüleri ve konferans

13- Bayram günlerinde belediye tarafından kurulacak ve bir polis tarafından muhafaza edilecek olan Halk kürsülerinin yerleri aşağıda gösterilmiştir. Hususi muhasebe önü, Halkevi önü koyun pazarı başı ve Cumhuriyet parkı önüdür.

14- Konferansçılar hususi muhasebe önünde orta mektep müdürü Cevdet Vilayet daimi encümeni esasından Seniye Tepe, Bayan öğretmen Lamia İhsan, Halkevi önünde doktor Muzaffer Müstentik Mithat ve bayan öğretmen Türkan muallim İhsan demir, Yenilik Gazetesi sahibi Celal Özbek, spor kulübü başkanı Sami ve Cumhuriyet mektebi baş muallimi Cevdet'dir.

15- Bu kürsüde söz söylemeyi arzu edenler baha evvel Halkevi başkanlığına müracaat ederek isimlerini yazdırırlar.

Fener alayı ve fişekleri

16- 29 birinci teşrin akşamı bir fener alayı tertip edilecektir. Saat on dokuz buçukta hareket edecek olan alaya asker ve halk iştirak edeceklerdir. Fener alayı Tüm Komutanlığının önünden hareketle toplu kılası yanında da uyar bekler yoluna çıkar, Vali konağının belediyenin önünden geçerek kütüphane parkında ve oradan halkevinde iner, çarşıyı takiben aynizelhaya çıkar oradan yukarı aynizelhaya yolunda dönerek Hükümetin önüne gelir ve herkes yerlerine gider alayın gaz yağdı belediyece temin olunacaktır. Fener alayına davul zurnada iştirak ettirilecektir.

Tek Parti Döneminde Urfa'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945)

17- Geceleri zabitenin nezareti altında kütüphane parkında tahsim olunacak bir yerde belediye memurları tarafında fişekle atılacak ve şenlik yapılacaktır.

18- 29 birinci teşrin gecesi Vilayet tarafından Halkevinde bir balo tertip edilecektir.

19- Bayram günlerinde, merasim yerlerinde, halk kürsüsü başlarında balo esnasında emniyeti temimin için Emniyet müdürlüğüyle Jandarma kumandanlığı tertibat alacaklardır" (Urfa, S. 8, 28 Birinci Teşrin 1936).

Urfa Köylerinde Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Urfa Köylerinde Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Cumhuriyet'in on üçüncü yılı, yukarıdaki programda belirtildiği gibi büyük bir sevinç ve coşkuyla kutlanmıştır. Halk ve resmi görevliler, Cumhuriyet Meydanı'nda oluşturulan tören alanında kendilerine ayrılan bölümlerde yerlerini almalarının ardından resmî kabul töreni yapılmıştır. Daha sonra, Vali Atıf Ulusoylu ve Komutan Ferhat Akat, askeri birlikler, mektepliler ve halkla bayramlaşmışlardır. Vali Atıf Bey'in, halkın yoğun tezahüratı eşliğinde yapmış olduğu konuşma sonrası, İstiklal Marşı ve Onuncu Yıl Marşı'nın okunmasının ardından, resmî geçit yapılmıştır. Resmî geçide iştirak eden askeri birlikler, mektepliler, gaziler, şehit anneleri, esnaf kurulan tribünün önünden geçmiş ve böylece sabah gerçekleştirilen resmî tören kutlamaları tamamlanmıştır (*Urfa'da Işık*, S.19, 2 İkinci Teşrin 1936).

Öğleden sonra şehrin çeşitli yerlerinde halk toplantıları ve eğlenceleri düzenlenmiştir. Şehrin altı yerinde kurulan halk kürsülerinde, devrimlerin ve Cumhuriyet'in ülke kalkınmasındaki yerinden ve öneminden bahseden konuşmalar yapılmıştır (BCA, 490.01.1149.31.1.). Ayrıca, Tümen Karargâhı'nda, Tümen tarafından Atatürk büstü açılış töreni gerçekleştirilmiştir (*Yenilik*, S.287, 30 Birinci Teşrin 1937).

Akşam saat 19:30'da davul zurna eşliğinde, asker ve halkın katıldığı fener alayı düzenlenerek şehir dolaşmış, gece ise Halkevi tarafından vilayet balosu tertip edilmiştir (*Urfa'da Işık*, S. 19, 2 İkinci Teşrin 1936).

Yine yerel basında, Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları'na geniş yer verilmiş Ayrıca son bir yıl içerisinde vilayette yapılan hizmetler, açılışlar ve temel atma törenleri hakkında okuyucu bilgilendirilmiştir (*Urfa'da Işık*, S. 19, 2 İkinci Teşrin 1936).

4. Urfa'da 1937 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Urfa'da 1937 yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları, hemen hemen geçen yıllardaki kutlamalarla benzer şekilde gerçekleşmiştir. Kutlamalar, 28 Ekim Perşembe günü öğleden sonra başlamış ve 30 Ekim Cumartesi akşama kadar devam etmiştir (*Yenilik*, S.286, 29 Birinci Teşrin 1937). Şehrin her yanı bayraklarla donatılmış ve halk, bayram sabahı saat 07:00'den itibaren Cumhuriyet Meydanı'nda toplanmaya başlamıştır. Askeri birlikler, polis, jandarma birlikleri, okullar, Halkevi Hayır Cemiyetleri, gaziler, valilik çalışanları, belediye çalışanları, sporcular ve sivil halk, saat 09:00'da kendilerine ayrılan alanlarda yerlerini almışlardır. Daha sonra, Vali Kazım Demirel ve Komutan Ferhat Akat, tören alanında toplananların önünden geçerek bayramlarını kutlamışlardır. Kutlamadan sonra, Vali Kazım Demirel tarafından bir konuşma yapılmıştır (*Yenilik*, S.287, 30 Birinci Teşrin 1937). Demirel konuşmasında, öncelikle tüm halkın bayramını kutlamış, Cumhuriyet'in kurucusu ve halkın Başbuğu Atatürk'e duyduğu minnet, saygı ve sevgiden bahsettikten sonra, Cumhuriyet'in ilanından 1937 senesine kadar geçen süre zarfında gerçekleşen değişim ve ilerlemeyle ilgili, kısa bir değerlendirmede bulunmuştur (BCA, 490.01.1149.31.1.65). Valinin konuşmasının ardından, bando tarafından çalınan İstiklal Marşı ve Onuncu Yıl Marşı, hep bir ağızdan söylenmiştir. Daha sonra Vali, Komutan ve daire reisleri, Vilayet Konağı önünde yapılmış olan tribüne geçerek, askerin, okulların, polis birliklerinin, esnaf birliklerinin, sporcuların ve nahiyelerden bayram töreni için gelmiş yüzlerce süvari köylünün geçit resmî yapılmıştır (*Yenilik*, S.287, 30 Birinci Teşrin 1937).

Geçit resminden sonra, Tümen Karargâhı'na gidilerek, Atatürk Büstü'ne, Vali tarafından çelenk konulmuş ve ardından, *Yenilik Gazetesi* sahibi Celal Özbek tarafından bir konuşma yapılmıştır (*Yenilik*, S.287, 30 Birinci Teşrin 1937). Özbek'in, Atatürk'ün nasıl bir lider olduğundan, dünyada gelmiş geçmiş liderlerin üstün özelliklerinin hepsinin Atatürk'te toplandığından ve gelecekte bu büyük liderin yaptıklarının daha iyi anlaşılacağından (BCA, 490.01.1149.31.1.61.) bahsettiği konuşmasının ardından, şehitlik ziyaret edilmiştir. Cumhuriyet Okulu Baş Öğretmeni M.C. Kutluğ, şehitlikte yaptığı "Ne Mutlu Türküm" diyenlerin ne kadar haklı bir iddiayı öne sürdüklerini, Türk milletinin daima her yerde ve her zamanda hür yaşadığını, esir olmadığını ve bunun en önemli kahramanlarının da şehitler olduğunu vurguladığı ve İstiklal Savaşı'nda ve inkılâplar uğrunda şehit olanların ruhlarının şad olmasını dilediği konuşmasının ardından, resmî tören sonlandırılmıştır (BCA, 490.01.1149.31.1.68-69).

Saat 14:00'de Belediye önünde toplanan bando, okullar ve halk, kurulan halk kürsülerinde yapılan konuşmaları dinlemişlerdir. Burada ki konuşmacılardan biri de, Urfa Vilayet Encümen Üyesi Saniiye Tepe'dir. Saniiye Hanım'ın, Türk kadınının tarihteki yeri ve öneminden, Cumhuriyet'in kadına kattığı değer ve verdiği haklardan bahsettiği Cumhuriyet ve kadın konulu konuşması (BCA, 490.01.1149.31.1.76), halk tarafından büyük bir beğeniyle dinlenmiştir (*Yenilik*, S.287, 30 Birinci Teşrin 1937).

Halkın coşkuyla kutladığı bayramda, ayrıca futbol müsabakaları ve fener alayları yapılmıştır. Saat 20:00'de de, Vali tarafından, Hükümet Binası salonunda tertip edilen balo, gece 02:00'ye kadar devam etmiştir (*Yenilik*, S.287, 30 Birinci Teşrin 1937).

Bayram münasebetiyle yapılan kutlama programı, konuşmalar, tören fotoğrafları ve gazetelerde yer alan Cumhuriyet Bayramı'yla ilgili yazıların bir örneği, Vali Kazım Demirer tarafından, CHP Genel Sekreterliği'ne rapor edilmiştir (BCA, 490.01.1149.31.1.50).

Urfa'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

5. Urfa'da 1938 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Urfa'da 1938 Cumhuriyet Bayramı kutlamaları hazırlıklarına, CHP Genel Sekreterliği tarafından gönderilen program çerçevesinde başlanmıştır. Cumhuriyet'in on beşinci yıldönümü kutlamaları hakkında gönderilen talimata göre, merkez ve merkeze bağlı köy ve kasabalarda komitelerin kurularak işe başlanıldığı, Urfa Vali Vekili Fehmi Yalın tarafından, CHP Genel Sekreterliği'ne rapor edilmiştir (BCA, 490.01.1149.31.1.43).

Törenin yapılacağı alan ve tüm Urfa, bayraklarla, lambalarla, kırmızı beyaz kurdelelerle süslenmiş, Vali Konağı ve Halkevi önünde taklar kurulmuştur. Saat 08:30'da Valilik makamında, resmi kabul yapılmış ve Vali Kazım Demirer, sırasıyla bayram tebriklerini kabul etmiştir (*Akgün*, S.116, 4.11.1938). Daha sonra, saat 09:30'da Vali ve resmi heyet, tören alanına gitmişlerdir. Cumhuriyet Meydanı'nda, subaylar, askeri kıtaat, polis ve jandarma birlikleri, okullar, genel kurul, uray (belediye) kurul üyeleri, Halkevi Hayır Cemiyetleri, sporcular ve halk kendilerine ayrılan yerlerde toplanmışlardır. Tertip sırasını, Merkez Komutanı, Emniyet Müdürlüğü Kültür Direktörlüğü ve Jandarma Bölük Komutanı düzenlemiştir. Saat 10:00'da Vali ve Komutan, Cumhuriyet Meydanı'nda toplananların önünden geçerek bayramlarını kutlamışlardır. Bando tarafından çalınan İstiklal Marşı ve Onuncu Yıl Marşı'ndan sonra, Vali Demirer bir konuşma yapmıştır. Halkın yoğun tezahüratı eşliğinde yapılan konuşmanın ardından, Vali, komutan, subaylar ve memurlar, Vali Konağı'nın önündeki tribünlere geçmiş ve hemen ardında resmigeçit töreni başlamıştır. Resmigeçide, askeri birlikler, polisler, gaziler, teknil okullar, sporcular, Kızılay Çocuk Esirgeme Kurumu, hayır cemiyetleri, bayraklarla süslenmiş araba ve kamyonlar, esnaf birlikleri, atlı köylüler ve yaya halk katılmıştır (*Akgün*, S.116, 4.11.1938). Geçit töreninin ardından, saat 11:30'da Belediye Bahçesine gidilerek Atatürk Büstü ziyaret edilmiş, Valilik, Belediye, Halkevi, okullar ve hayır cemiyetleri adına çelenkler konulmuştur. Burada öğretmenler ve öğrenciler tarafından yapılan konuşmaların ardından şehitliğe gidilmiş ve böylece sabahki bayram kutlamaları sona ermiştir (*Akgün*, S.116, 4.11.1938).

Gece devam eden kutlamalarda, Belediye Reisi Ömer Alay ve hatipler tarafından, Belediye Bahçesi'nde konuşmalar yapılmıştır. Halkın yoğun katılımı ve tezahüratı eşliğinde bayram kutlamaları sonlandırılmıştır (*Akgün*, S.116, 4.11.1938).

Cumhuriyet Bayramı on beşinci yıl etkinlikleri, yerel basında da geniş yer almıştır. 29 Ekim 1938 tarihli *Yenilik Gazetesi*'nde, "Yurtdaş! Büyük Bayramın Kutlu Olsun" başlığı ve "Cumhuriyet Ne Yaptı" alt başlığıyla bir makale yayınlanmıştır. Makalede, on beş yıldır kurulmuş olan Cumhuriyet idaresinin, hayat ve saadeti, yalnız

Türk Milleti'ne vermeye kalmadığı, dünya milletleri için barışın, dengenin ve bir milletin yükselmesi için kudret hamlelerini kendi öz varlığından nasıl oluşturduğunun muazzam ve orijinal bir örneği olduğundan bahsedilmiştir. Yine Cumhuriyet idaresinin, 15 yıllık zaman zarfında ülkeye yaptığı kazanımlarla ilgili genel bir değerlendirmede bulunulmuştur (*Yenilik*, S. 438, 29 Birinci Teşrin 1938).

Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla, Vali Demirer'in, Başbakan Celal Bayar, B.M.M. Başkanı M. Abdühalik Renda, Milli Eğitim Bakanı Abidin Özmen ve Dahiliye Vekili ve Parti Genel Sekreteri Şükrü Kaya'ya gönderdiği bayram kutlamalarına gelen cevaplar da, yerel gazetelerde yer almıştır (*Yenilik*, S.440, 2 İkinci Teşrin 1938).

AKGÜN

İdare Müdürü ve Korucusu
Lâmi Akgün
Bütün işler için Lâmi Akgüne
Başvurulmalı. Akgün Basım-
evinde Basılmıştır.

Siyasi Ahlakî Ekonomi Cumhuriyetçi Halk Gazetesidir.
Cuma 4.11.1938

Sayısı her yerde 100 para'dır.
Senelik abone 300 altı aylık
Haber satışı 10 kuruştur.
İlandan mesuliyet kabul olu-
maz YIL 2 Sayı 116

CUMHURİYET BAYRAMIMIZ BÜYÜK TEZAHURAT VE CO KUNLUKLAR İÇERİSİNDE GEÇTİ

Vali kazağı VE Halkevi O.ünde Taklar kurularak dilber Urfamız Bayraklarla, Eiektriklerle Vechelerle, yeşilliklerle, kırmızı beyaz kordelerle, tezyin edildi!

İbayımız Kâzım Demirer 29 Teşrin 938 cumartesi günü saat 8,5 ta bayram tebrikâtını vilayet katında teşrifat ta-limatnamesine göre aşağıdaki sıra üzere-kabul buyurdular.

- 1— Tümkomutan ve subaylar
- 2 — Hakimler ve adliye işyarlari
- 3— Defterdar ve maliyeye mensup direktör ve işyarlari
- 4— Emniyet müfettişi mektupçu, emniyet nüfus mensupları. Tapu, Hususî Muhasebe, Evkaf Seferberlik direktör ve işyarlari.
- 5— Gümrük direktörü ve İstihbarat
- 6—Kültür ve orta okul direktörü İlko-kulla İspektörü,direk-tör ve öğretmenler
- 7—Nafia direktör ve fen memurları ve işyarlari
- 8—Ziraat baytar direktör ve işyarlari
- 9—Sihhat direktö-rü, hastane başheki-mi ve asistanları tra-hon mücadele heki-mi hükümet ve be-lediye doktorları
- 10— İnhisarlar ve atölye direktör ve işyarlari
- 11—Ziraat bankası direktör ve işyarlari
- 12— Müftü, vilayet genel kurul üyeleri Belediye başkanı ve belediye üyeleri

Sonu 3 te

CINAYETLE NETİCELENEN BİR ŞAKALAŞMA VAK'ASI

30 Birinciteşrin pa-zar günü bedistan çarşısında terzi Ah-met arkadaşı Necme-ddinle şakalaşırken, Ahmet elindeki ma-kazı Necmeddinin sol böğrüne sapla-mak suretile ağır su-rette yaraladığından Cumhuriyet Müdde-i

umumî Muavini bay Reşat Akdeniz işe el komuş ve yaralı memleket hastane-sinde konsolasyon esnasında vefat etmiştir. Katil ise cürmümeş hud mahkemesinde muhakemesi yapıla rak 3 sene 4 ay hü-küm görmüştür

VALİMİZİN NUTKU

SAYIN YURTDAŞLARIM Bugün; Cumhuriyet on beşinci yıla girdi. Yurdun her bucağında milyonlarca Türk halkı toplu ve birlikte idi ve cihanşumul bayramını kutluluyor. Büyüklüğü ve eşsizliğiyle her yıl, başka bir sıcaklık ve heyecan veren bu yüce Ulus bayramımız hepimize kulu olsun. Yakın tarih hatıralarını; şatan bu millet bayramında Cumhuriyetin kuruluş sahalarını kısaca tekrarlamak isterim. Bu tarihte göğsünüzü iftiharla, gururla kabartan gerreferimiz var. Genel savaşın akbet ve felâketleri, mütarekenin karanlık ve uçurumlu günleri derin acılar bırakmıştı on bin senelik Türk dünyasını yok etmek istiyen zavalı gafiler yok değildi. Bütün günahkâr suçlular o silinmez hecale in dargesinde aınları da daima taşıyacaklardı. Türk milleti elbette tasavur edilen bu akibetlere mustahak olamazdı işe Atatürk ihtilali Atatürk inkılâbı büyük mil-

etin bu karara karşı hep beraber kıyamını ifade eder. Aza, mütarekenin çok karışık anlarında kurtulma yolunu buldu kurtulmak istiyenlere örnek ve Önder oldu. Dişten içten hainliklere maruz kalan milletini İstiklal güneşine kavuşturan başımızı göklere erdiren yüce Atayı minnetle, şükranla anmayı bir vazife sayarım. Varol yüce Atamız. Bayramımız, kuruluş ve kuruluş Zaferimizi tesbit eden bir gündür. Cumhuriyetin ilânı demek, yabancı kaynaklardan gelen kötü idarelerin teşekküllerin yok edilecek Türk milletinin, kendi kaynağından gelen bir idareyi tatbik demektir. Şahsive keyfi seltanat devirlerinden aldığımız yurt,pek haraptı. Asırlarca ihmal edilen bu yurdu az zamanda bugünkü sahaya çıkarmak kolay olmamıştır. Hudutları mahfuz şen ve neş'eli yurttayük selen daima yükselen bir millet. —Sonu Sayfa 2 de—

Akgün, S.116, 4.11.1938

6. Urfa'da 1939 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

1939 bayram kutlamaları hazırlıklarına, yaklaşık yirmi gün önceden başlamış ve bu hazırlıklar, Urfa Valisi Demirer tarafından, CHP Genel Sekreterliği'ne bildirilmiştir. Yine, 8.11.1939 tarihli hazırlanan bir raporda, Urfa'da yapılan bayram kutlamaları hakkında, merkeze bilgi verilmiştir. Yapılan bilgilendirmeye göre, Cumhuriyet'in on altıncı yıldönümü münasebetiyle, vilayetin her yerinde olduğu gibi merkezde de, 28 Ekim 1939 Cumartesi günü saat 13:00'den itibaren bütün resmi daireler, Özel İdare, Belediye, Halkevi, okullar, müesseseler, Ziraat Bankası, evler, dükkanlar, kara nakil vasıtaları, meydanlar, caddeler, bayraklarla, yeşilliklerle, kırmızı ve beyaz kurdelelerle, süslenmiş ve şehrin her tarafı vecizelerle donatılarak, uygun yerlere taklar kurulmuştur. Çocuklar için de, tesis edilmiş olan bayram mahallinde oyuncaklar kurulmuş ve eğlenceler düzenlenmiştir (BCA, 490.01.1149.31.1.34).

Halk, törenin başladığı ilk saatlerden itibaren bir araya gelerek günün önemi hakkında konuşup, kahramanlık öyküleri anlatmış ve birbirlerinin bayramını tebrik etmişlerdir. Akşama kadar devam eden bu durum, gece saatlerine kadar halkın yoğun tezahüratlarıyla devam etmiştir (BCA, 490.01.1149.31.1.34).

29 Ekim 1939 sabahı, bütün halk geniş caddelerde ve resmi binaların önlerinde toplanmışlardır. Saat 09:00'dan itibaren, diğer yıllarda olduğu gibi Valilikte, makam ve sırasına göre tebrikler kabul edilmiş ve saat 09:30'da tören alanına geçilmiştir. Kutlamaların yapılacağı Cumhuriyet Meydanı'nda, subaylar, savaş malulleri, memurlar, askeri ve jandarma kıtaları ile öğrenciler, genel meclis ve belediye üyeleri, Halkevi azaları, sporcular, esnaf kuruluşları ve halk resmi tören için hazır bulunmuşlardır (BCA, 490.01.1149.31.1.35).

Valilik önünde kurulan tribünde yerlerini alan Vali, Komutan, subaylar, yüksek rütbeli askerler, memurlar ve gaziler tarafından, önlerinden geçit yapan süvari ve piyade kıtalar ile polis ve jandarma birlikleri, izciler, öğrenciler, sporcular, hayır cemiyetleri, esnaf kuruluşları ve köylerinden atlarıyla gelen halk selamlanmıştır. Geçit resmi bittikten sonra, Belediye Bahçesi'ndeki Atatürk Büstü'ne ve Şehitliğe gidilerek, Vilayet, Belediye, Halkevi, Hayır ve Esnaf cemiyetleri adına çelenk konulmuştur. Şehitlik ziyaretinin ardından, kurulan halk kürsülerinde, konuşmalar yapılmış ve halkın yoğun tezahüratı altında tören son bulmuştur (BCA, 490.01.1149.31.1.35).

Daha sonra, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve diğer devlet büyüklerine, Cumhuriyet Bayramı'nın yarattığı sevinç ve hissiyata tercüman olan minnet ve şükran telgrafları çekilmiştir. Akşam ise, şehrin belirli yerlerinde milli şarkılar söylenmiş, geleneksel halk oyunları sergilenmiş, Belediye tarafından havai fişekler atılmıştır. Yine bu saatlerde, fener alayları düzenlenmiş ve gece geç vakte kadar kutlamalar devam etmiştir. Gece ise, her yıl olduğu gibi hükümet konağı salonunda bir balo tertip edilmiştir. Her kesimden halkın davet edildiği balo, geç saatlere kadar devam etmiştir.

Ayrıca, Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla, Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından, okullardaki fakir ve kimsesiz çocuklara kıyafet yardımında bulunulmuştur (Işık, S.196, 29 Birinci Teşrin 1939).

Yine Urfa Cumhuriyet Savcısı Burhan Enaralp, CHP Genel Sekreteri ve Dahiliye Vekili Fayık Öztrak'a, Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle yazdığı ve uygun görüldüğü takdirde *Ulus Gazetesı'*nde yayınlanmasını istediği "*Cumhuriyet Yıl Dönümü*" adlı şu şiiri göndermiştir (BCA, 490.01.1149.31.1.38):

Cumhuriyet'in Yıl Dönümü
Ey şanlı Cumhuriyet
Ey Milli hakimiyet
Yıl dönümün, her yılın
Olsun kutlu ve aydın
Dünyada en kahraman
Her müstakil her zaman
Dünyaya ilk ün sayan
Dünyaya ilk nur saçan
Güneş millet Türklerdedir
Türkün başı göklerde
Türk'ten üstün olamaz
Türk bayrağı solamaz
Türk'ü esir yaşatmak
Mümkün sananlar alınmak
Saldırda dünya bile
Türk eğilmez nafiye
Birkaç asırdan beri
Bir padişahlık devri
Türk halkını ezmişti
Halk canından bezmişti
En son Türk ayaklandı
Atatürk'le şahlandı
İnönü'nde Ün doğdu
Türk'e talih gün doğdu
İşte o günden beri
Türk milleti dipdiri
Ayakta tam Türk gibi
Ne saadet Yarabbi
Bir Atatürk, bir İsmet
Yetiştiren bu millet
Her uçurumdan aşar
Elbet hür mes'ut yaşar
Tür milleti şadolsun
İnönü'nün nuri ile
Türk hürmetle yadolsun

7. Urfa'da 1940 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Cumhuriyet Bayramı'nın on yedinci yıl kutlamaları, diğer yıllarda kutlanılan bayramlar gibi, halk tarafından yoğun katılımlı ve coşkulu geçmiştir. Sabahın erken saatlerinde, bütün halk, Cumhuriyet Meydanı'nı doldurmuştur. Vilayet makamında yapılan resmi tebriklerden sonra, saat 09:30'da Vali ve Komutan tören alanına geçmiş ve aynı zamanda askeri kıtalar, okullar, polis ve jandarma birlikleri yerlerini almışlardır. Vali ve Komutan'ın, meydanadaki bütün heyetin önünden geçerek bayramlarını tebrik etmelerinin ardından, bandonun Milli Marşı çalmasıyla merasim başlamıştır. İstiklal Marşı ve Onuncu Yıl Marşı'nın okunmasından sonra, Vali Demirer bir konuşma yapmıştır. Konuşması biten Vali ve diğer resmi görevliler, Vilayet Konağı önündeki tribüne geçmiş ve resmî kabul töreni yapılmıştır. Daha sonra, Belediye Parkına gidilerek, Atatürk Büstü'ne çelenkler konmuş ve yapılan konuşmaların ardından resmi tören sonlandırılmıştır (BCA, 490.01.1149.31.1.29).

Akşam saatlerinde ise, Belediye önünde ve Hükümet Meydanlığı'nda davullar çalınarak şenlikler düzenlenmiş, gece saatlerinde de, Halkevinde resmi balo düzenlenmiştir (BCA, 490.01.1149.31.1.29)

30 Ekim sabahı ise, bayram kutlamaları devam etmiştir. Saat 10:00'da Belediye önünde ve Yeni Meydanda, Öğretmen Ramiz ve Mustafa Aydın tarafından birer konferans verilmiş, saat 14:00'de cirit oyunları ve spor gösterileri yapılmıştır. Yine çocukların eğlenmeleri için, şehrin belirli yerlerine salıncak ve dönme dolaplar kurulmuştur. Halkın bayramı en coşkun şekilde kutlamaları için davullar zurnalar çalınarak milli oyunlar oynanmıştır. Kutlamalar esnasında, halkın rahatsız olacağı düşünüldüğünden, rozet, bilet gibi şeylerin dağıtılması yasaklanmıştır. Akşam saat 19:30'da Halkevi Salonu'nda, Halkevi Gösteri Kolu tarafından halka açık tiyatro oyunu sahnelenmiştir (BCA, 490.01.1149.31.1.29).

Bayram Kutlamaları'nın nasıl geçtiğine ve ne şekilde kutlandığına dair 4.11.1940 tarihli bir rapor, Urfa Halkevi Başkanı Dr. Yusuf Ünsal tarafından CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilmiştir. Başkan Ünsal bayram kutlamalarını şu şekilde rapor etmiştir (BCA, 490.01.1149.31.1.28):

C.H.P Genel Sekreterliği Yüce Katına Ankara 30/9/940 gün ve 8/1886 sayılı yüksek buyrukları karşılığıdır.

1-Cumhuriyet'in 17 inci yıldönümünün münasebetile komitece hazırlanan bayram kutlama programından bir adedi ilişiktir. Programda gösterilen maddelerin tamamen ve aynen tatbik edilerek bayramın canlı, ışıklı, bir şekilde kutlanmış olduğunu.

2- Bu tezahürleri tesbit eden fotoğraflarımızın altı aylık raporumuzla birlikte sunulacağını derin saygılarımla arzeder ellerinizden öperim.

Halkevi Reisi

Dr. Yusuf Ünsal

Bütün Yurtta olduğu gibi, Urfa halkı da Cumhuriyet kutlamalarına büyük önem vermiş ve yapılan faaliyetleri yakından takip etmiştir. O dönemde yaşanan bir olay, buna örnek olarak verilebilir. Urfa'nın Hilvan Kazası'nın bir köyünde yaşayan Bozan İzolgu adlı bir vatandaş, Hilvan Sulh Hâkimi'nin, keyfi olarak Cumhuriyet Bayramı kutlamaları'na katılmamasından duyduğu rahatsızlığı, CHP Genel Sekreterliği'ne şu şekilde rapor etmiştir (BCA, 490.01.1149.31.1.33): *Türk Milletinin en şerefli ve en mukaddes günü olan 29.10.940 ci teşrin Cumhuriyet Bayramınının merasimine Hilvan sulh hâkimi Ulvi Balaban iştirak etmediğini bütün halk ve memurlarla ispat edilecektir. Keyfiyet ihbar olunur*

Hilvan Kazası para köyünden Zülfikar oğlu Bozan İzolgu.

Yine Urfa'da yaşayan Recep Dünder adlı bir vatandaş yazdığı "*Bayrağın Hitabı*" adlı şiirini, CHP Genel Sekreterliği'ne göndermiş ve kabul edildiği takdirde, büyük mutluluk yaşayacağını bildirmiştir. Adı geçen şiirin ilk iki dördlüğü aşağıda verilmiştir (BCA, 490.01.1149.31.1.31):

Bayrağın Hitabı

Bize şunu fısıldar dalgalandan albayrak.

Hamule-i irfanla fıskırarak her kaynak.

Gökyüzünü titreten yine Türkün gür sesi

Gençliğe vediadır, donatılan bu bayrak.

Merasimle geçecek ordunun her bir eri.

Yükselterek göklere ay yıldızlı rehberi.

Gafletle bakub geçme bastığın şu toprağa

Hem şahinler yurdudur, hem dahiler makberi...

8. Urfa'da 1941 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

1941 yılında yapılan Cumhuriyet Bayramı'nın, yine merkezden gelen program çerçevesinde kutlandığını ve geçmiş yıllardaki resmi törenlerin ve eğlencelerin aynı şekilde gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Tıpkı Urfa merkezde olduğu gibi, kazalarında ve köylerinde de bu programın dışına çıkılmamış ve planlandığı şekilde kutlamalar gerçekleştirilmiştir. Örneğin, Urfa Halfeti Halk Odası Reisliği'nin CHP Genel Sekreterliği'ne 3.11.1941 tarihli gönderdiği raporda, bayram kutlamaları şu şekilde gerçekleşmiştir (BCA, 490.01.1149.31.1.17):

CHP Genel Sekreterliği'ne

18. yıl dönümü bayramı aşağıdaki maddelere göre Halfeti'de ve köylerde kutlandığına dair odamızın raporu sonsuz saygı ve tazimlerle sunulmuştur.

1- Bayram (28) Birinci teşrin saat 13ten 30 uncu günün saat 24 üne kadar devam etmiştir.

2- Nahiye müdürü, öğretmenler, geçici baş öğretmen ve eğitimde bir vücut, bir kütle ve bir vicdan halinde hissesine düşen ödevleri yerine getirmişlerdir.

3- Hükümet Binası, halk odası ve okullar süslenmiştir. Hükümet önüne ve okulun caddesine iki tane takı zafer yapılmıştır. Vecizeler partinin listesine göre takı zaferler ve odanın muhitine asılmıştır.

4- Cumhuriyet Meydanı temizlenmiş abide tanzim edilmiştir. Merasim zamanında çelenkler konulmuştur.

5- 18 rakamı hükümet ve oda binasının, caddelerin ve mahalle aralarındaki yolların birçok yerine yazılmıştır.

6- Hükümet Konağında devlet namına yapılan törenden sonra Cumhuriyet alanına gidilmiş ve herkesin bayramı kutlanmıştır. Bu sırada nafiye müdürü Hakkı Bilgin, öğretmen Hamdi Kural ve öğretmen vekili Hüseyin Sarıbülbül tarafından Cumhuriyet'in feyizleri hakkında heyecanlı nutuklar verilmiştir. Çok büyük kurtarıcı ebedi şef Atatürk'ün, şaşmaz ve yorulmaz önder milli şefimizin sözlerinden bazı parçalar sade ve açık bir Türkçe ile izah edilmiştir, Devletçilik, İnkılapçılık, Halkçılık, Laiklik, Cumhuriyetçilik ve Ulusçuluk ulu ve milli şefimizin hitabesine göre anlatılmıştır. Söylevlerde bilhassa harp afetinin Avrupa alemini yiyip bitirdiği bir sırada Türkiye'mizde bir refah saadet ve kuvvet yaratan milli şefimiz İnönü'nün idaresinde bahtiyar bir hayat sürdüğümüz ve 18 inci yıl dönümünü idrak ettiğimiz büyük sevinç ve coşkunlukla bayramını kutladığımız Cumhuriyet idareimizin keskin bir idare ile bütün haklarımızı koruduğu şayet bugünkü bu kaza Avrupa afetinin bize yönelme şaşkınlığı olursa büyük ve kuvvetli ulusumuzun iman dolu göğsüne çarparak mahv olacağı fikri üzerinde teksif olunmuştur... ve bu gaye üzerinde aht ve azim edildiği kuvvetle anlaşılmıştır.

7. Bayram geceleri de ışıklı ve ruhlu bir durumla yaşatılmış ve fener alayları tertibi suretile geçirilmiştir...

8. 29/30 geç vakte kadar davul, zurna ve ince saz takımı ile orta oyunları oynanmış halay çekilmiştir. Okul ve halk çocuklarımızın yüzlercesi bayramın neş'e ve coşkunluğuna güzellikler ilave etmişlerdir. Bütün köylerde de aynı tezahurat icra kılınmıştır bayramla köylünün ilgisi kuvvetlendirilmiştir.

9- Odamız kitap ve gazetelerini sevgi halinde halka teşhir etmiş ve merasim yerinde okul öğrencilerine şekerler dağıtılmış ve odayı şerefliendiren halk kütlesine sigaralar ve şeker ikram edilmiştir. Hülasa bu yılımızın Cumhuriyet Bayramı geçmiş yıllardaki emsali daha parlak olarak kutlandığını ve bütün halk namına tebriklerimizi sunarak sonsuz saygılarımızı arz ederiz... (BCA, 490.01.1149.31.1.19).

Kutlamalar tıpkı Halfeti'de olduğu gibi, diğer kaza ve köylerde de buna benzer şekilde kutlanmış ve CHP Genel Merkezine rapor edilmiştir (BCA, 490.01.1149.31.1.23).

9. Urfa'da 1942 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Urfa'da, Cumhuriyet'in ilanından itibaren büyük bir önem ve titizlikle kutlanan Cumhuriyet Bayramı, hemen hiç değişmeden aynı program dâhilinde kutlanmaya devam etmiştir. 1942 yılı kutlamaları, raporlar hazırlanarak CHP Genel Sekreterliği'ne bildirilmiştir (BCA, 490.01.1149.31.1.14).

Urfa yerel basınında, Cumhuriyet kutlamaları geniş yer bulmuştur. Cumhuriyetle ilgili yazılar ve şiirler yazılmış, "Cumhuriyet Bayramı Şehrimizde Büyük Tezahüratla Kutlandı" başlığıyla, bayramın nasıl kutlandığına dair bilgiler verilmiştir (Urfa, S.34, 2 İkinci Teşrin 1942).

Yine gazetelerde Vali Hasip Koylu'nun günün anlam ve önemine dair yaptığı konuşma, *Işık Gazetesi*'nde şu şekilde yer almıştır:

"Valimiz hitabetinde, bu mes'ul en büyük milli günü dahi Şeflerimize, yenilmez birliğimize ve çelikleşmiş Cumhuriyet ordumuza borçlu olduğumuzu ve kahraman Urfalıların kurtuluş mücadelesinin, bu günleri

sağlayan milli mücadele tarihimize tesirli ve mühim bir mevki işgal ettiğini belirtmiş ve yurdu ve şerefi için çalışmış olan asil ruhlu kahraman Urfaluların Valisi olduğundan dolayı gurur ve şerefi ifade etmiştir. Hitabe, Cumhuriyete, Edebi ve Milli Şeflerimize halkın sevgi ve bağlılık tezahüratı ve şiddetli alkışlarıyla sona ermiştir." (Işık, S. 1063, 31 Birinci Teşrin 1942).

Urfa, S.34, 2 İkinci Teşrin 1942

Urfa Yenilik Gazetesi'nde ise "Büyük Bayramımız Kutlu Olsun Türk Milleti" başlığının altında İsmet İnönü'nün resmi ve Celal Özbek tarafından, Cumhuriyet'in geçen 19 yılda ülkeye neler kazandırdığına dair yaptığı "19 uncu Cumhuriyet Bayramımız" başlıklı şu yazısı yer almıştır:

"Türk milletinin bu gün en büyük bayram günüdür. İstiklâlini ve yaşama hakkını bundan 20 yıl önce kanı bahasına bütün dünyaya tanıtan Türk milletinin bugünkü Cumhuriyet Bayramı'nda ne kadar sevinse hakkı vardır.

Türk milleti, büyük dahi Edebi Şefinin ve arkadaşı Milli Şefinin çizdiği yoldan Cumhuriyet bayramında ne kadar sevinse hakkı vardır.

Türk milleti, Cumhuriyet idare ile inkulâplarını yaparken 19 yılın içinde büyük devirler atladi.

En az bir asırlık zamanın yapmaya muktedir olacağı siyasal, sosyal, ekonomik ve bütün alanda yapılacak ve yapılması gereken işleri 19senelik devreye sığdırmaya muvaffak oldu.

Türkiye Cumhuriyeti milleti inkılâbını, durmadan dinlenmeden devam ettirecektir; çünkü inkılâpçılık vasfını, Cumhuriyet prensip olarak kabul etmiştir. Bunda şu mana vardır: Türk milleti ilerlemek ve daima ileriye hamle yapmak için hiçbir engel tanımayacaktır...

Cumhuriyet Türkiye'si insanları kana boğan savaşın dördüncü yılı içinde maddi manevi varlığını müdrik olarak benliğine inan ve güvenle Milli Şefinin çevresinde bölünmez, sarsılmaz bir kale gibi, dünya hadiselerini takip ediyor ve bu hadiselerin karşısında toplu ve dimdik duruyor...

Barışçı Türkiye milli varlığının ve bünyesinin emrettiği mahiyette çalışma ve başarılarını tarih sahifelerine geçirirken, bugünkü savaş alevi kutsal topraklarına bulaşırsa, Cumhuriyet ordusu, (vazife başı edilecektir)... O ordu ki tarihlerin kahramanlık sahifelerini yaratmıştır...

Büyük Milli Şef o ordu için şöyle buyurmuştur: "Büyük Türk milleti emin olabilir ki Cumhuriyet orduları emir aldıkları zaman vazifelerini hakkile ifa edecek kıymettedirler. Yaptığımız ve yapacağımız fedakârlıklara Cumhuriyet orduları layık olduklarını isbat etmeğe her an hazır dırlar"...

Burada şunu yine tekrar edelim, ne mutlu Türke..." (Yenilik, S. 500- 20, 29 Birinci Teşrin 1942).

10. Urfa'da 1943 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Cumhuriyet'in yirminci yıldönümü kutlamaları da, kutlama talimatlarına uygun olarak yapılmış ve programın bir sureti yine CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilmiştir. Ayrıca gönderilen raporlar arasında, tören alanının bir krokisi de yer almaktadır (BCA, 490.01.1149.31.1.13).

Yenilik, S.666, 29 Birinci Teşrin 1943

1943 yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları bir önceki yılların aynı şekliyle kutlanmış ve bu kutlamalar "Bayram Neşeli Geçti" başlığıyla *Akgün Gazetesi*'nde şu şekilde yer almıştır:

"Merasim başlamadan hava bulutlu ve yağışlı idi; Fakat çok sürmedi, merasime başlanır başlanmaz hava açtı. Güneş bir ilkbahar gibi her tarafı çok hafif ısıttı. Türübüne Vali, Tümen Komutanı, Belediye ve Halkevi reisleri ve erkânı yerleşmiş çok kalabalık bir halk kütlesi de türübünün etrafını kaplamıştı.

Merasim saat 11 raddelerinde başladı: Evvla askeri kıtaatı onu takiben orta ve ilkokulların ve esnafın çok muntazam resmi geçitleri şiddetli bir heyecan ve alkış topladı.

Resmi Resmi geçidi müteakip Vali ve Tümen Komutanı ve Belediye Reisi, Belediye bahçesine gelerek Atanın büstü önünde toplanan yavruların arasına karışarak onların iç açıcı yarının kıymetli vecizeleri sayılacak konuşmalarını dinlediler.

Anıta hürmet ve çelenk koymada yarım saat kadar sürdü ve merasime son verildi." (*Akgün*, S.1301, 1 Son Teşrin 1943).

Yine *Yenilik Gazetesi*'nde, Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Urfa Valisi Hasip Koylu'nun resimleri ve "Büyük Cumhuriyet Bayramımız Millete Kutlu Olsun Cumhuriyetimiz 20 Yaşında", başlığıyla bir başyazı da yer almıştır (*Yenilik*, S.666, 29 Birinci Teşrin 1943).

11. Urfa'da 1944 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

1944 yılında da aynı şekilde kutlama programı çerçevesinde bayram kutlamaları gerçekleştirilmiştir. Bugüne denk getirilerek, Urfa'nın bazı köylerinde inşası tamamlan okulların resmi açılış törenleri yapılmıştır. Yine, Urfa merkezde yapılan Erkek Sanat Okulunun açılış töreni, Vali, Komutan, Belediye üyeleri, Parti İdare Heyeti ve halkın katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Aynı heyet, ilköğretim haftasının kapanışı münasebetiyle, ilkokullar tarafından Cumhuriyet Meydanı'nda yapılan törene katılmışlardır (*Urfa*, S.288, 2 Son Teşrin 1944)

Yerel gazetelerde de, bayram hazırlıkları ve kutlamalar hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca Urfa Valisi Feyyaz Bosut'un Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle, Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı, CHP Genel Sekreteri ve Birinci Umum Müfettişliği'ne çektiği telgraflara gelen cevaplar da gazete sütunlarında yer almıştır (*Urfa*, S. 289, 7 Son Teşrin 1944).

1947 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamalarında Yaylak'ta bayrama katılan malul gaziler ve şehit çocukları

12. Urfa'da 1945 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

1945 yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları yine üç gün sürmüş ve hemen hiç değişmeden aynı şekilde kutlanmıştır. 29 Ekim akşamı, Halkevi Salonunda bir aile toplantısı yapılmış ve çok eğlenceli geçmiştir. Yine Halkevinde, Temsil Kolu Sanatları tarafından hazırlanan "Andaval Paias" piyesi sergilenmiştir (BCA, 490.01.1149.31.1).

Urfa Merkezde olduğu gibi ilçelerinde de bayram kutlamaları büyük bir titizlikle yürütülmüştür. Örneğin Siverek Halkevi Reisini CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği raporda, tarafından organize edilen bayram kutlamalarına yoğun bir katılım sağlandığı ve bugüne kadar eşi görülmemiş kutlamaların yapıldığı, bunda da Kaymakam Vekili ve Belediye Reisinin büyük payı olduğu bildirilmiştir (BCA, 490.01.1149.31.1).

Sonuç

Yakın tarihi büyük kahramanlıklara sahne olan ve Kuva-i Milliye ruhunu yediden yetmiş en yoğun duygularla taşıyan Urfa halkı, Milli Bayramını da aynı ruh ve aynı inançla sahiplenmiş ve kutlamıştır.

Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları, büyük bir titizlikle yürütülmüş ve halkın Cumhuriyet'i tam manasıyla benimseyip sahiplenmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Törenler, merkezden gelen talimatlarla şekillenmiş ve milli duyguları yükseltecek etkinliklere yer verilmiştir. Geçmişin karanlığından kurtulup aydınlığa nasıl geldiğinin unutulmaması, hep canlı tutulması ve gelecek nesillere, Atatürk ilkeleri ışığında yol gösterilmesi amacıyla, Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları, daha da önemli bir hale gelmiştir.

Törenlerde halkın, kendini ifade edebilmesi ve içindeki Atatürk ve Cumhuriyet sevgisini paylaşabilmesi için halk kürsüleri kurulmuş ve konuşmacılar burada duygularını ifade etmişlerdir. Okunan şiirler, yapılan konuşmalar, vatan, bayrak, Atatürk ve Cumhuriyet temalı olmuş, bu değerlere duyulan sevgi, saygı ve minnet en içten duygularla paylaşılmıştır. Halk ile devletin bütünleştiği bu törenlerde, tek parti rejimini destekleyici etkinlikler gerçekleştirilmiş ve böylece rejim, halka daha iyi bir şekilde benimsetilmeye çalışılmıştır. Halkın, bayram günlerini en iyi şekilde geçirebilmeleri için, devlet eliyle, gerekli bütün tedbirler alınmıştır.

Ayrıca, vilayette yapılacak olan resmi açılışlar, Cumhuriyet'in yıl dönümlerine denk getirilerek, günün önemi daha anlamlı bir hal almıştır. Örneğin 1944 yılında, Urfa merkezde yapılan Erkek Sanat Okulunun açılış töreni, yine aynı yıl Urfa'nın bazı köylerinde yapımı tamamlanan ilkokulların açılış törenleri, Vali, Komutan, Belediye üyeleri, Parti İdare heyeti ve halkın katılımıyla, bayram günü gerçekleştirilmiştir.

Urfa'da yayınlanan, *Urfa'da Milli Gazete, Yenilik, Işık, Urfa, Akgün* isimli gazetelerde de, Cumhuriyet Bayramı hazırlıklarına ve kutlamalarına geniş yer verilmiştir. Valiliğin hazırladığı Cumhuriyet Kutlamaları Programı, gazetelerde ilan edilmiştir. İlk sayfalarında Atatürk, İsmet İnönü gibi devlet büyüklerinin resimleri ve Cumhuriyet'le ilgili yazılan baş makaleler yer almıştır. Yine, bayram dolayısıyla çekilen telgraflar ve gelen cevaplar yayınlanmıştır. Cumhuriyet rejiminin, memlekete sunduğu hizmet ve sağladığı kazanımlar hakkında makaleler, Cumhuriyet ve Atatürk temalı şiirler yazılmıştır. Yine bu gazetelerin, Cumhuriyet'in yıl dönümlerine denk gelen sayılarında, Urfa Vilayeti'nde yıl içerisinde yapılan yatırımlar, hizmetler, projeler hakkında geniş bilgiler verilmiştir. Ayrıca, Cumhuriyet Bayramı'nın, yurt genelinde nasıl kutlandığına dair özellikle Ulusal Basın'da yer alan haberleri iktibas ederek, sayfalarında Urfa halkıyla paylaşmışlardır.

Kaynaklar

- Alpaslan, E. (2017). Tek Parti Döneminde Adana'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1933-1943). *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 93-119.
- Aydın, M. K., Aydın, M. ve Kaya F. (2016). Malatya Halkevi Öncülüğünde Kutlanan 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Etkinlikleri (1932-1951). *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(18), 261-304.
- Bolat, B. (2010). Cumhuriyet'in İlan Edildiği 29 Ekim Kutlamalarına Toplu Bir Bakış. *Altıncı Uluslararası Atatürk Kongresi, 12- 16 Kasım 2007 Ankara, Bildiriler, I*, (595-612).
- Çevik, M. ve Haykır, Y. (2014). Elazığ Basımına Göre Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Elazığ'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1925-1932). *Türk Dünyası Araştırmaları*, 107 (211), 195-226.
- Demir, Ş. (2015). Tek Parti Döneminde Siirt'te Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları. *SUSBİD*, 3, 33-42.
- Haykır, Y. ve Çevik, M. (2014). Tek Parti Döneminde Elazığ'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945), *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(7), 331-377.

- İleri, T (2015). Amasya'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1925-1943), *SOBİDER*, 2(5), 137-155.
Sönmez, C. S. (2004). Cumhuriyet'in Onuncu Yıldönümü Kutlamaları ve 26 Ekim 1933 Tarihli Genel Af Yasası. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 33-34, 89-101.

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
(BCA 490.01.1149.31.1.)

Resmi Yayınlar

Düstur, Üçüncü Tertip, C.6.
Resmi Gazete, S. 96, 23 Nisan 1341.

Sürelî Yayınlar

- Akgün*, S.116, 4.11.1938.
Akgün, S.1301, 1 Son Teşrin 1943.
Işık, S.196, 29 Birinci Teşrin 1939.
Urfa, S. 289, 7 Son Teşrin 1944.
Urfa, S. 8, 28 Birinci Teşrin 1936.
Urfa, S.288, 2 Son Teşrin 1944.
Urfa, S.34, 2 İkinci Teşrin 1942.
Urfa'da Işık, S. 19, 2 İkinci Teşrin 1936.
Urfa'da Milli Gazete, S. 236, 29 Birinci Teşrin 1934.
Urfa'da Milli Gazete, S. 237, 5 İkinci Teşrin 1934.
Yenilik, S. 500- 20, 29 Birinci Teşrin 1942.
Yenilik, S. 438, 29 Birinci Teşrin 1938.
Yenilik, S. 286, 29 Birinci Teşrin 1937.
Yenilik, S. 287, 30 Birinci Teşrin 1937.
Yenilik, S. 440, 2 İkinci Teşrin 1938.
Yenilik, S. 666, 29 Birinci Teşrin 1943.